

Anul: 2006

Cod RAN: 62039.01

Perioade: Antichitate, Evul Mediu

Epoci: Epoca greacă, Epoca elenistică, Epoca romană timpurie, Epoca romană târzie, Epoca migrațiilor

Tipuri sit: amenajare/construcție

Categorii sit: Apărare (construcții defensive), Religios, ritual și funerar

Autori: Irina Adriana Achim, Irina Băldescu, Dinu Bereteu, Christine Marie Turcu

Instituții: Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan", București, Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca, Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca, Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca

Raport

În campania 2006 cercetările arheologice s-au concentrat în sectorul de la N de edificiul de cult creștin, în zona denumită "podium" și au avut în vedere finalizarea săpăturilor în suprafețele deschise cu două campanii în urmă. Investigațiile de teren s-au concentrat în vechile secțiuni după cum urmează: S2 (secțiune magistrală N-S), B1 și C1, la E de S2. Am procedat la curățarea vechilor secțiuni, afectate profund de condițiile atmosferice din toamna 2005 și primăvara 2006 și de vegetația foarte abundentă. Nici o nouă secțiune nu a fost deschisă în 2006, iar cercetarea basilicii propriu-zise a fost din nou amânată pentru o campanie viitoare.

S2

În secțiunea magistrală N-S am lucrat în carourile 9-11, în interiorul podiumului, îndepărtând pământul căzut din profilele E, V și S. Proximitatea acestei zone cu bothros 2 a impus demontarea pe acest tronson a profilului E al lui S2 și crearea în felul acesta a unei suprafețe importante în spațiul cândva ocupat de caseta C1 și de colțul NE interior și exterior al podiumului.

La N de podium, în zona carourilor 14 și 15 ale secțiunii am procedat la curățarea stâncii și la demontarea unui rest de zid cu traseu N-S (Z5), slab conservat. Zidul construit din piatră legată cu pământ, măsurând 0,70 m lățime se conserva pe o lungime de aprox. 3,50 m și 0,50 m înălțime, se situa la cca. 3,00 m N distanță de podium. Se sprijinea pe zidul N al peribolosului, iar eventuala sa continuare spre N nu a putut fi reperată dat fiind faptul că insula este delimitată în această zonă de o stradă unde nu am efectuat cercetări. Au fost recuperate o mică cantitate de fragmente ceramice și o de piesă de arhitectură fragmentară din marmură albă.

A fost desființat martorul care separa S2 de caseta A2 (lățime 1,00 m). Eliminarea sa a permis degajarea cvasiintegrală a mai multor trasee de șanțuri puțin profunde, practicate în stânca nativă, servind probabil la inserția unor ziduri demantelate. Este vorba despre un șanț situat la N de zidul oriental al construcției A ce prezintă două tronsoane distincte: unul N-S ($L=1,40$ m și $l=0,70$ m) și altul E-V identificat în 2005 pe cca. 2,00 m L și pe alți 2,00 m în campania 2006. Zidurile ale căror fundații au fost implantate în șanțurile în chestiune nu au fost identificate, fiind cel mai probabil demantelate încă din vechime. Am evocat în raportul privind campania 2005 existența unui bloc de mari dimensiuni, refolosit în structura zidului N al podiumului, "en saillie" la colțul NE al construcției denumite podium și orientat N-S, care la rândul său este implantat într-un șanț similar. Este posibil ca blocul pomenit să fi făcut parte dintr-o structură arhitectonică azi dispărută, situată la N de podium, în interiorul zonei delimitate de peribolos, ale cărei unice vestigii par a fi șanțurile de inserție a fundațiilor.

În afara structurilor descrise la E de construcția A și la baza "treptelor" de pe fațada N a podiumului a fost dezvelită complet o excavație/cavitate practică în stânca nativă. Este vorba despre o amenajare formă aprox. pătrată, cu colțuri rotunjite care măsoară 0,72 m pe axul E-V și 0,75 m pe cel N-S, precum și 0,34 m

ad.

Materiale arheologice: rare fragmente ceramice (nr. inv. 344, 345, 366), o piesă de arhitectură (fragment de arhitravă, de mici dimensiuni, marmură albă); două obiecte bronz (nr. inv. 39, 48).

Caseta B1

Secțiune amplasată la S de caseta A1, la N de C1 și la E de S2, despărțită de toate celelalte secțiuni prin murtori de 1,00 m. Dimensiunile sale sunt de 3,80 m pentru laturile E și V, de 4,20 m pentru latura N și de 5,30 m pentru latura S. Ca și caseta A1 a fost împărțită în patru carouri, numerotate A1, A2 pentru jumătatea nordică a secțiunii și B1, B2 pentru jumătatea sudică. Încă din campania 2004 săpătura a fost epuizată în carourile A1-A2 și a fost oprită pe stânca nativă. Adâncimea maximă atinsă este de -1,12 m față de profilul V și de cca. -1,38 m față de profilul E. Cercetările din campania 2005 s-au concentrat în carourile B1-B2.

În campania 2006 ne-am limitat doar la demontarea zidului Z1, a fostului profil E al casetei, precum și la curățarea stâncii native în grund. Această ultimă operațiune a condus la punerea în evidență a unui alt șanț săpat în stâncă, orientat E-V, reperat pe cca. 4,00 m lungime, imediat la S de profilul N al casetei. Acest șanț, cu lărgime variabilă, cuprinsă între 0,40 și 0,46 m era căptușit cu spărtură de șist cristalin, alb, în amestec cu pământ galben și mortar de culoare albă. Extremitatea sa vestică face joncțiunea cu șanțul în care era implantat blocul de mari dimensiuni de la colțul NE al podiumului. Este posibil ca acest șanț să reprezinte refolosirea în epocă romană a unui șanț mai vechi, fapt ce ar putea justifica prezența mortarului în umplutura sa.

Zidul Z1, ale cărui dimensiuni erau de 4,75 m lungime și cca. 0,60-0,70 m lățime, conservat pe o înălțime de 0,70 m, construit din blochete de calcar și șist de proveniență locală), pandant al lui Z2, lung de 4,75 m și lat de 0,60-0,70 m, construit din piatră nefasonată, calcar și șist verde, legat cu pământ) cu traseu N-S, ce traversa B1, cât și caseta C1 au fost sacrificate pentru degajarea stâncii în proximitatea bothrosului 2.

Materiale arheologice, campania 2006: o mare cantitate de fragmente ceramice recuperate din pământul aflat sub zidul Z1 și din murtorul care separa caseta B1 de C1 (nr. inv. 337, 346-356, 358-359, 363, 365 și materiale speciale 165-174); obiecte fier (nr. inv. 47); fragment de unguentarium sticlă (nr. inv. 44); trei monede bronz (nr. inv. 35-36, 38).

Caseta C1

Secțiune aflată la S de caseta B1, despărțită de aceasta printr-un murtor de 1,00 m. Dimensiunile sale sunt de 5,40 m pentru laturile N și S, de 2,10 m pentru cea estică și de 2,20 m pentru cea vestică. Spre deosebire de casetele A1 și B1 aceasta din urmă a fost împărțită în două carouri, A (la V) și B (la E). Săpătura a început în campania 2004 și a continuat în 2005 și 2006 cu rezultate spectaculoase.

În campania 2006 a fost demontat murtorul care separa caseta B1 de C1, precum și zidul Z2, aflat în caroul A și a cărui extremitate nordică se găsea în caseta B1.

La E de Z2, în caroul B au fost conservate toate structurile arhitectonice reperate în campaniile anterioare: o platformă parțial decopertată, construită din piatră mărunță de calcar și șist, precum și din cărămidă (lungime de 1,70 m; lărgime variabilă între 0,65 m la E și 0,24 m la V); amenajarea comporta o substrucție din mortar de var, amestecat cu pământ galben și era acoperită de o lentilă de lut galben;

Z3: la N de platformă, perfect aliniat acesteia, orientat aprox. E-V (dimensiuni : L= 1,67-1,70 m ; l variază între 0,43-0,48 m și s-a conservat numai pe o h de cca. 0,22 m); este realizat din piatră nefasonată, calcar și șist verde de proveniență locală;

Z4: la N de Z3, capătul său oriental se pierde în profilul N al casetei ; are o lungime de cca. 2,88 m și lățime de 0,45 m; ca și precedentele este construit din piatră nefasonată, șist verde și calcar, legate cu pământ; stă pe o lătuială consistentă din pământ galben.

Dar cea mai interesantă amenajare descoperită în caseta C1 încă din 2005 este bothros 2. Este vorba despre un puț amenajat de o manieră asemănătoare celeia în care a fost săpat bothros 1 din absida basilicii

paleocreștine, practicat ca și precedentul în stânca nativă. Partea sa superioară se situa la -1,73 m față de profilul N al casetei (profil care între timp a fost demontat) și la aprox. -1,46 m față de nivelul actual al podiumului.

Dacă la sfârșitul campaniei 2005 era vizibilă și a fost protejată cu carton asfaltat numai jumătatea E a puțului, în 2006 am dezvelit amenajarea în ansamblul său. Această din urmă operațiune a fost posibilă numai după demontarea matorului care susținea Z2.

Instalația măsoară 1,42 m pe axul E-V și cca. 3,30 m pe axul N-S. Pe partea sa orientală este mărginit de o dală de calcar (dimensiuni: 0,65 x 0,35 x 0,13 m), posibilă amenajare la suprafața a puțului.

Existența zidului Z2 deasupra bothrosului ne-a asigurat un profil transversal prin puț până la limita superioară a acestei din urmă instalații. Succesiunea stratigrafică este următoarea:

1. zid din blochete de calcar și șist local (Z2), legat cu pământ, pandant al lui Z1 (din caseta B1); se conservă pe o înălțime de 0,56 m și este așezat pe un
2. strat preparator de pământ galben curat între -0,56 și -0,78 m;
3. lentilă gris de cenușă, între -0,78 și -0,83 m ;
4. groapă umplută cu pământ galben-cenușiu, între -0,83 și -1,32 m;
5. strat consistent de umplutură, de culoare cenușiu-gălbui, ce conține scoică mărunță, pietre și fragmente ceramice, foarte bogat în materiale arheologice, situat între -1,32 și -1,80 m unde se profilează partea superioară a bothrosului propriu-zis;
6. la S de bothros, în extremitatea profilului, se conservă un nivel de culoare cafenie, ce conține scoică mărunță, situat deasupra stâncii, între -1,40 și 1,98 m unde apare stânca nativă.

Operațiunea de golire a bothrosului s-a desfășurat în condiții de risc sporit, dată fiind adâncimea foarte mare la care acesta se găsește raportat la structurile arhitectonice conservate în proximitate. Zidurile din vecinătate au fost protejate cu bârne și panouri din lemn pentru a evita sau diminua riscul prăbușirii lor.

Am putut observa că pentru amenajarea bothrosului s-a practicat aducerea la orizontală a masivului stâncos de șist pe un perimetru de cca. doi metri în jurul puțului. Existența sau non existența unei structuri monumentale de suprafață nu poate fi validată doar de prezența blocului de calcar situat pe parte de E a bothrosului. Bothrosul are o formă neregulată, cu un volum central de contur greu de definit, cvasicircular ce prezintă o extensie spre N. Aceasta din urmă mărește dimensiunile puțului la 3,30 m pe axul N-S, luând forma unui spațiu în declivă, strâmt, folosit probabil pentru întreținerea sau accesul la bothros. Obsevăm că stânca nativă înregistrează în perimetrul bothrosului o înclinație naturală în direcție SSE.

Umplutura puțului a fost golită pe nivele convenționale, cu recoltarea întregului material arheologic rezultat. Investigarea complexului a început de la -1,46 m față de nivelul actual al podiumului, aflat în proximitate și a continuat după cum urmează:

1. -1,46/1,69 m: strat de pământ cafeniu, afânat, cu lentile de lut, deosebit de bogat în material ceramic ; oase animale;
2. 1,69/1,87 m: strat de pământ cafeniu, de consistență moale, ce conține nisip, o mare cantitate de fragmente ceramice ; forma puțului se modifică începând din această zonă și devine vizibilă existența extensiei septentrionale; oase animale;
3. 1,87/2,10 m: strat de pământ cafeniu, amestecat cu nisip de granulație mare, cu scoică mărunță și fragmente ceramice; oase animale; extensia septentrională este umplută cu pământ de textură diferită, de culoare galbenă, compact și foarte dur, amestecat cu spărtură de șist; pare să fie un strat deosebit de bogat în materiale care livrează elemente de datare: fund de skyphos, cu graffito DI, dedicație pentru Zeus, recuperat de la adâncimea de -2,02 m (nr. inv. 180); din extensie N, olpe fragmentară, spartă la partea superioară, la adâncimea de 1,96-2,00 m (nr. inv. 182);
4. 2,10/2,20 m: strat de culoare gris închis, umed, foarte plastic, amestecat cu scoică și multe fragmente ceramice; oase animale; din zona orientală a bothrosului am recuperat un vas miniatural, din ceramică, de

foma unei amforete miniaturale, la adâncimea de 2,12 m (nr. inv. 183);

5. 2,20/2,65 m: strat de culoare gris, invadat de apă, amestecat cu mult nisip, cioburi și scoică rară, care spre partea sa inferioară conține mai mult lut galben; este unul dintre cele mai bogate nivele în material din umplutura puțului: cap de statueta de teracotă, manieră arhaică, apollinic?, la ad. de 2,34 m (nr. inv. 186); fragment de dynos, probabil unul dintre materialele cele mai timpurii din bothros, databil în sec. VI, la ad. de 2,23 m (nr. inv. 187); fragment minuscul de vas cu firnis negru luciu metalic, cu graffito EM, la ad. de 2,48 m, în zona S a bothrosului, deasupra canalului (nr. inv. 189); fund de vas culoare gris, de tip "histrion", la -2,48 m, recuperat din același loc cu piesa nr. inv. 189; fragment de teracotă reprezentând o protomă de cal, provenind din zona central estică a bothrosului, la -2,45 m adâncime (nr. inv. 191); teracotă de culoare gălbuie reprezentând un porc, descoperită la -2,77 m în jumătatea E a bothrosului, dar la limita cu canalul de pe fundul instalației (nr. inv. 193); din ultimul strat de golire, pe fundul bothrosului lekane fragmentar, reîntregibil, databil în secolul VI, recuperat din canalul vestic al bothrosului, la -2,88 m (nr. inv. special 194).

6. 2,88/3,03 m canal în jumătatea V a bothrosului, umplut cu spărtură de șist, pământ galben și nisip, dar nu conținea materiale arheologice; reprezintă partea cea mai profundă a puțului, al cărui fund se situa la cca. -3,03 m față de nivelul actual al podiumului.

La interior putem defini două zone distincte: jumătatea estică, de formă aprox. circulară, mai puțin profundă și cea vestică, mărginită de un perete grosier tăiat vertical. Jumătatea estică atinge ad.max de 2,77 m față de nivelul podiumului și prezintă urme puternice de arsură în special pe perețele sudic. Această parte a bothrosului se prezintă sub forma unei trepte sau palier (dimensiuni: 0,91 m pe axul N-S și 0,54 m pe axul E-V), cu cca. 0,20 m mai sus decât canalul vestic. Distanța dintre perețele estic și cel vestic este de 1,44 m, iar la V de palierul oriental se găsește un canal care de la partea superioară a bothrosului, practicat pe perețele sudic, unde este larg de 0,32 m; spre fundul puțului canalul se îngustează și ajunge la lărgime și profunzime echivalente, de 0,21 m.

Dala de calcar de pe marginea bothrosului pare să corijeze diferența de nivel între perețele oriental și cel occidental al puțului. Perețele E atinge hmax de 1,20 m în timp ce pereții S și N atingeau 1,40 m h, iar perețele vestic 1,80 m până la 2,00 m. Perețele vestic, grosso modo vertical prezintă o jumătate S rezultată dint-o falie și una N foarte moale, clivată, cu lipitură din pământ galben.

Adâncimea maximă atinsă pe fundul canalului este de 3,03 m față de nivelul podiumului, ceea ce indică o profunzime medie de 1,40 m pentru bothrosul 2, jumătate din adâncimea lui bothros 1.

Imediat la S de bothros și pe marginea peretelui său sudic am reușit să conservăm și să desenăm profilul integral (mai puțin zidul în opus spicatum al cărui releveu a fost executat de arhitecta Irina Băldescu) al fostului profil sudic al casetei, pe un tronson la V de platformă și la E de Z10. Succesiunea stratigrafică, extrem de prețioasă deoarece include și limita superioară a bothrosului, este următoarea:

- zidul în opus spicatum, conservat pe cca. 1,00 m înălțime, a cărui limită inferioară a fost racordată la prezentul profil și care se așeza pe un strat de

1. pământ galben, de consistență moale, pulverulent, între 0 și -0,44 m;
2. groapă de intervenție cu lut bătut, compact, amestecat cu scoică, situat între -0,44 și -0,72 m;
3. lentilă fină de cca. 0,05 m la baza gropii de la punctul 2, constituită din scoică mărunță, amestecată cu cioburi și spărtură de șist;
4. strat de lut galben amestecat cu mortar de culoare albă, situat la V de platformă, probabil din patul de așteptare al acesteia din urmă, între -0,38 și -0,80 m;
5. strat de nivelare cu pământ de culoare cenușiu deschis, amestecat cu scoică mărunță, pietriș, între -0,74 și 1,30 m;
6. strat cafeniu compact, de închidere a bothrosului, compact, cu lentile de lut galben, pigmenți de arsură, scoici rare, între -1,30 și -1,62 m; acest strat suprapune perfect un bloc de calcar, gros de numai 0,05 m și lung de 0,32 m care sigila canalul din interiorul bothrosului;
7. lentilă fină de lut galben, peste bothros, între -1,66 și -1,69 m;

8. strat de pământ cafeniu închis, compact și foarte dur, amestecat cu rare fragmente de scoici, probabil de sigilare a bothrosului, între -1,69 și -1,74 m;

9. canal din interiorul bothrosului, pe peretele sudic, săpat până la -2,79 m.

Lotul ceramic recuperat din complexul închis pe care-l constituie bothros 2 se constituie dintr-un material foarte unitar, încadrabil din punct de vedere cronologic între jumătatea sec. VI a.Chr. și jumătatea sec. V a.Chr. Un procent important din fragmentele amforice poartă urme de smoală, indiciu al unui uzaj anterior momentului când au fost depuse în bothros.

Asocierea materialului osteologic cu kylices, oenochoe, castroane și cele câteva piese miniaturale sprijină ipoteza unui complex cu caracter votiv.

Materiale arheologice, campania 2006: o mare cantitate de fragmente ceramice recuperate din umplutura bothrosului (estimate la cca. 500 de kg de cioburi, într-un stadiu avansat de fragmentare, dar reîntregibile; remarcăm preponderența amforelor, în marea lor majoritate de Thasos sau nord-egeene; amfore de Chios cu gât umflat, amfore de Chios cu argilă roșie - posibilă imitație sau Chios cu angobă albă; Lesbos roșu și gris, dintre care unele rulate; amforă de masă; fragmente diverse, unul provenind de la un vas cu figuri negre, oenochoe, castroane, lighean, ceramică grise histriană, cratere, kylix și askoi fragmentare, opaite, castron arhaic cu pastă de culoare deschisă); o cantitate importantă de ceramică provine în campania 2006 și din stratul de nivelare? de deasupra bothrosului și din pământul de sub zidul Z2;

- o cantitate apreciabilă de oase animale (probabil specii de talie mare, bovine și suine) provenind de deasupra și din interiorul bothrosului; remarcăm totuși că în comparație cu bothrosul din absida basilicii materialul osteologic este în cazul lui bothros 2 mult mai puțin numeros. Cu toate acestea fragmentele depuse sunt cam aceleași: femur, humerus, mandibule, coarne. De remarcat absența totală a craniilor întregi bine reprezentate în bothros 1.

- mai multe obiecte din fier, provenind din bothros, precum și o monedă de bronz recuperată din pământul pus deasupra puțului pentru a-l proteja la sfârșitul campaniei 2005.[Irina Achim]

Informații suplimentare online

[Raportul 3685 din cronica.cimec.ro](http://raportul3685.din.cronica.cimec.ro)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](http://localizare.pe.harta.folosind.Mapserver.Cimec.ro)
